

RASO GENRE OF HINDI LITERATURE OF ADICAL PERIOD

This article is devoted to the problem of Raso genre of Hindi literature of the Adical period. This aspect of Hindi literature has not been researched on a due level.

Key words: *genre, Raso, Hindi, Adical.*

УДК 82-845.09:130.2

Дорошенко К.С., асп.,
Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка

ФІЛОСОФСЬКА КОНЦЕПЦІЯ МОВНОЇ ГРИ У ТЕКСТАХ ЗБІРКИ «ЗВИЧАЙНА МОВА» МАРІАННИ КІЯНОВСЬКОЇ

У статті досліджено приклади мовних ігор Маріанни Кіяновської на звуковому, графічному, лексичному рівнях крізь призму філософських концепцій

Ключові слова: *мовна гра, аналітична філософія, постмодернізм, звукова гра*

До феномену мовної гри неодноразово зверталися різноманітні філософи, культурологи, філологи, адже саме поняття гри не має вичерпного тлумачення. У сучасній філософії мова розглядається як важливий чинник соціально-філософських теорій, адже саме вона стала елементом, який майже заміняє поняття соціального досвіду, або ж цим досвідом і керує. Філософський напрям філософії мови пов'язують з іменем Л.Вітгенштайна, який вперше увів до наукового обігу поняття «мовної гри», однак різні дослідження у сфері такого власне феномену маємо ще до відкриття австрійського науковця. Так в контексті досліджень гри як явищ культури маємо погляди, спрямовані на тлумачення гри у мові. Передовсім, можна узагальнити думки вчених тим, що все ж таки мова постає як поняття соціально важливого феномену.

В аналітичній філософії мовні ігри постають, часом, як сукупність прийомів пояснення мови, характеристика функцій та роботи. Розглядаючи мовну гру як метод, варто говорити про дослідження ситуацій застосування висловлювань, що є частиною системи кількох висловлювань та практичних ситуацій, які таким чином здатні утворювати своєрідну метамовну гру.

Треба сказати про те, що мовна гра, фактично, виступає тим видом діяльності людини, що здатен відображати та перетворювати дійсність. При цьому властивими ознаками стають, зазвичай, умовність (домовленість про правила), а також ступінь емоційності. Мовна гра здатна і розважати, і по-вчати, вирізняючись соціальною та комунікативною спрямованістю.

Саму ж гру можна означити багатофункціональним фактором, що має зміст і розвиток у культурному просторі та творчій діяльності.

Явище гри посідає вагоме місце в соціально-філософській сфері, стаючи основою наукових досліджень та суджень, відштовхуючись, часто, від виконання певних функцій, необхідних людині. Однак біологічна функція, яка фігурує найчастіше, спричинює розходження у думках філософів. Так, Й.Гейзінга схиляється до думки, що спільнота людей через гру здатна вищуватися до надбіологічних форм життя, адже гра має і значення і сенс. Відтак, вчений виводить ряд ознак, характерних для гри. Найпершою стає свобода, тобто гра може бути лише вільною діяльністю, а примусово вона же не може вважатися грою, втрачаючи сутність.

Варто звернути увагу, що Л.Вітгенштайн, до концепції якого звертаємось при дослідженні мовної гри, в науковий обіг увів саме термін «game» (англ. «гра»), підкреслюючи цим важливість правил у процесі гри. Адже «game» передбачає дотримання правил, а «play» більше наближене до процесу (грати). І хоч Л.Вітгенштайн наголошував на наявності правил, але не розглядав мову як множину правил, оскільки система правил у буденній мові не зовсім однозначна, та й неповна, через що унеможлиблює систематизацію. Така теза філософа ґрунтується на тому, що співрозмовники не завжди здатні розуміти одне й те саме правило однаково, через що множина випадків незрозумілості може бути безкінечною. І оскільки немає єдино-правильного фактора, здатного обмежити, уніфікувати правила вживання тих чи інших мовних виразів, щоб забезпечити цим незмінність, то це стає певною проблемою стабільності в послуговуванні мовними значеннями. Мовні правила у процесі використання повинні усвідомлюватися, а не бути механічними, базуючись лише на узгодженому вживанні знаків різними членами мовної спільноти. При цьому кожна гра передбачає як важливі, так і несуттєві правила. Увагу слід звертати саме на перший тип (важливі правила), адже їх недотримання та зміна здатні порушувати всю гру.

У свій пізній період філософських досліджень Л.Вітгенштайн говорить про те, що мовна гра не передбачає якоїсь одної форми, цілком логічної, хоча діяльність будь-якого виду характеризується як власною логікою, так і мовою. Філософ вказує, що механізми мислення людини напряму залежать від сенсу, що несе та чи інша фраза, просто слово. «Значення фрази для нас характери-

зується її вживанням» [2, с.113] І тут цікавою є думка дослідниці Синиці А.С. про важливість розрізнення понять «вживання» і «використання». Вона пише: «В основі механізму вживання лежить деяка схема, яка визначає те, що саме слово не може виразити. Контекст вживання слова є інтерпретацією наших уявлень. Використання слова в певних мовних контекстах, тобто місце, яке це слово в них займає, визначається всією сукупністю знаків. Із вживанням і використанням слова пов'язане і їх розуміння. Розуміння – це певний стан (який не слід ототожнювати виключно з психічним станом), що визначає правильне застосування мовних виразів. Коли ми починаємо щось розуміти, ми опановуємо певну техніку поведінки у відповідних ситуаціях. Близькими з точки зору граматики (а Вітгенштейн визначав аналіз як такий, що має спільне від природничого і граматичного підходів) до слова «розуміти» є слова «знати», «уміти», «бути здатним». Для того, щоб щось зрозуміти ми повинні його описати. Мовна гра і є описом стану речей» [6, с.132]. Таке тлумачення розкриває позицію Л.Вітгенштайна, що вживання слова в межах певної мови і є його значенням.

Звертаючись до філософії постмодернізму, бачимо, що вона суперечить традиційному складу думок, формуючи модерністичну модель гри. У рамках постмодернізму гра сприймається як вільна за характером діяльність. Відтак теоретичною основою побудови теорії мовної гри стають концепції, розроблені переважно в межах французького постструктуралізму, серед представників якого найвідомішими є Ж.Лакан, Ж.Деррида, Ж.Дельоз та ін.

Головним принципом постмодернізму, як відомо, є поєднання різноманітних стилів та мов культури. Світ розглядається як текст, як безкінечне перекодування та гра знаків, за межами якої не можна представляти речі такими, як вони є, істину саму по собі. Текст в постмодернізмі постає інтертекстуальною грою свідомих та несвідомих запозичених цитат, мовних кліше.

Художня практика постмодернізму пропонує мистецтво цитування, авторського монтажу фрагментів культурних текстів. Особистість автора простежується в особливій манері мовної гри, яскравій імпровізації стосовно ключових сюжетів та образів переважно культури Заходу, яка вже, за О.Шпенглером, вже відбулася. Наприклад, мовна гра призводить до ситуації необмеженої кількості значень одного ж і того твору. В руслі постмодернізму філософія відмовляється від потреби чітко артикульованої істини, перетворюючись у своерідний генератор метафор та мовних ігор.

Такі філософські концепції мовної гри простежуються в творчості Маріанни Кіяновської, зокрема у збірці «Звичайна мова», яку обрано для дослідження.

Варто говорити про те, що для цієї збірки характерні автоцитації та авторемінісценції. Так, у поезію «Змагаючись із сьогоднішнім» дослівно уведено

двовірш із циклу «Книга Адама»: «Звідки знаю тебе, Адаме / з якої пам'яті?», у ній також варіюється образ Дамаску (з вінка сонетів «Манусткрипт sine appo»): «адамашки із аДамаску / насиченість адамситом». Загалом у збірці змістовою домінантою є рефлексія жіночності як кохання, чуттєвості, тілесності, материнства. На відміну від традиційного розгортання мотиву кохання через опис почуттів і переживань ліричної героїні, у поезії Кіяновської відтворено «стихію» любові, одним з ключових в якій стає глибинне жіноче бажання близькості і зачаття: «над тобою крізь тебе / жага сухожилля / любов бо в любові / я молюсь помилитись / я люблю» [4, с. 22]. Образ «молюсь помолитись» є новаторським тропом, різновидом метафори, що посилює компресію тексту, поєднуючи семантику «боюся помилитись» і «молюсь, щоб не помилитись».

Металогічне письмо М.Кіяновської не лише стає з часом раритетнішим, але й звучить фонічніше. Воно втрачає риси звичайної мови. Василь Голобородько влучно підмітив, що «Маріанна Кіяновська неначе керується правилом: якщо вже метафорика – то це образне дійство, як достеменний художній перформанс, як мисленнева екзотика». [3, с.142]. Так з'являються віршорядки на зразок «сонце якому не вільно / заходить у кімнату/ було ночувало тобі» [4, с.14], «Пустеля з голодними головами піску» [4, с.17], «жили і сухожилля / стогнуть як снасті / доброї чайки / у добру погоду» [4, с.22].

Василь Голобородько точно підмітив, що збірка «Звичайна мова» сповне на аксесуарів гри [3, с.143]. Проте, ці аксесуари настільки чисельні, що вони поступово перебираються у площину сутності – як збірки, так і її естетики. Маріанна Кіяновська грає на рівні звукових, графічних, лексичних, семантичних, синтаксичних реалій. Поетесу, насамперед, цікавлять ті смислові нюанси, відтінки, що виникають і звучать у процесі своєрідної гри-тренінгу зі словом, словосполучою, віршорядком. Тренінг, у тому числі й вербальний, поетичний, – це передача себе, свого «я»-досвіду. Відтінки поетика переводить у модернізовані досвіди й смисли. При цьому, ігрова стилістика збірки «Звичайна мова» є не стільки постмодерною (хоча еманацию постмодерних цінностей також не варто виключати), скільки споконвічною, достеменно літературною, бо показує незчисленні й нескінченні ресурси слова як мети і способу шукань найповнішого досвіду.

«Звичайна мова» – акустично-асоціативна збірка верлібрового астрофічного вірша, насичена алогізмами, лексичними повторами, антонімами, омонімами (схоже звучання різних за значенням слів розкриває ідею позараціональної пов'язаності усього у світі).

М.Кіяновській вдається вправно підбирати слова з близьким звучанням, які зумисно вводяться в текст поряд для підкреслення ігрової манери на-

писання вірша. Якщо Л.Вітгенштайн говорить про правила як обов'язкову умову гри, то для текстів збірки М.Кіяновської, як бачимо, правила народжуються у процесі творення вірша. При тому в кожному тексті правила щораз різні. Однак кінцевою метою збірки є, очевидно, показ лексичного багатства поетки. Наприклад, серед текстів зустрічається гра певним набором літер, які переставляються, входять в структуру слів різного значення, однак віртуозно поєднуються в одному тексті.

то не ділай на двох не діли
ні в неділю ні присно
не далій
не віддалой віддавши [4, с.15]

Вартісними є знахідки в коренях слів з різними значеннями, прикладами чого стають: чайка звичайна / вона зазвичай / не домчить то домучить [4, с.23], судома судин / неосудна [4, с.49], пустеля з голодними головами / голодних і голих [4, с.18], та що мала віддати / стигму / не встигла / сльоза вистигла [4, с.19]

Серед текстів збірки можна зустріти також гру з поділом слова. Від так, М.Кіяновська підбрала чимало омофонів: живу / наче пташка небесна / (небес? – на!) [4, с.22], сказала за... / бути / забути / запам'ятати / зім'яте / ім'я те [4, с.28], а по голосу / ішов поголос [4, с.35], проказу / проказую ще раз [4, с.49], існую / і сную [4, с.59], істина є / і стинає [4, с.108].

В одному з віршів збірки М.Кіяновська продуктивно погралася з морфемою «сад», даючи водночас і звукову гру, і пряме цитування різних текстів та назв:

садок вишневий коло хати
сад вишневий
сад Гетсиманський
той великий і той малий
сад
Сад
де Сад
Сааді... [4, с. 95]

М.Кіяновська у вірші «Я оплакую...» збрала різноманітні приклади гри зі звуком:

я оплакую
кую
кую
кую
многая літа
блага я

благаю
не муч
не мовчи
спи спокійно
безжалісно

із бджоли
вийнято
жало жалю

от ми і вмерли [4, с.26]

У тексті бачимо наслідування зозулиних звуків, які майстерно витікають з дієслова «оплакую», утворюючи в той же час римований суголос. Це «кування» також можна трактувати як гру з долею, оскільки зозулі, згідно давніх вірувань, пророкують так кількість відведених людині літ. Врешті, вірш і завершується фактом смерті («от ми і вмерли»). Також у тексті є такі повторення частин слова, як: **блага – благаю, жало – жалю**, що слугує прикладом гри поетеси зі словом, звуковою семантикою.

Завдяки тавтологіям М.Кіяновська витворює незвичні образні метафори, на зразок: дубіє тіло дуба, тіло нетлі не тліє [4, с. 99].

Гра з літерами у М.Кіяновської нагадує дитячу гру в кубики, коли представляючи їх місцями, можна отримати нове слова. Таке ж бачимо і в прикладі: б(л)уду / нема(є) [4, с.104].

Збірка М.Кіяновської «Звичайна мова» під своєю обкладинкою містить різноманітні приклади мовної гри, які можемо бачити і на рівні звуків, і гри з літерами, і ремінісценціями та автоцитаціями, що властиво постмодерним текстам. Зрештою, грою є вже сама назва збірки, яка містить приховану іронію, оскільки у побутовому спілкуванні, звичайній мові така різноманітність звукових, морфологічних та лексичних варіантів зустрічатися не може. Однак вивільнення від розділових знаків, рим та віршових розмірів може справити враження тієї звичайної мови, якщо вона стає синонімом неримованої поезії. У той же час такі верлібри стають точним прикладом потоку свідомості як виразної особливості постмодерної літератури, яка априорі є ігровою. Тож, розглянута збірка – є суцільним експромтом, спробою відійти від римованої поезії з класичною строфікою, властивою поетесі, стаючи потужним ігровим полем, де проходять змагання між автором і, очевидно, лексикою. Зігравши в нічию, відбувається вивільнення енергії (за концепцією Й.Гейзінга) та народження цікавих лексичних і фонетичних авторських новотворів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білозуб А. Мона гра як відображення постмодерного світорозуміння // Донецький Вісник Наукового Товариства ім. Шевченка. – Режим доступу: <http://litmisto.org.ua/?p=19752>;
2. Вітгенштайн Л. Філософські дослідження // Вітгенштайн Л. Tractatus logico-philosophicus; Філософські дослідження. – К.: Основи, 1995. – С.87-309;
3. Горобородько Я. Маріанна Кіяновська: флористика поетичних культур / Ярослав Голобородько // Сучасність. – № 4-6. – 2012. – С.137-147;
4. Кіяновська М. Звичайна мова: Збірка поезій. / М.Кіяновська. – К.: Факт, 2005. – 112 с.;
5. Подольская О.С. Социально-философской анализ феномена языковой игры в философии постмодернизма / О. С. Подольская. – Режим доступа: <http://www.vlastdviu.ru/download/rio/j2008-1/24.doc> ;
6. Синиця А. Концепція «мовної гри» Л.Вітгенштайна // Актуальні проблеми духовності. – Кривий Ріг, 2008. – С.126-133.;
7. Хейзинга Й. Homo Ludens. Статті по истории культуры. / Й.Хейзинга. – М.: Прогресс – Традиция, 1997. – 416 с.;
8. Шушкевич Є.М. Мовні ігри як метод. – Режим доступу: http://www.kph.npu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=109:2010-05-04-09-17-23&catid=26:2010-06-03-13-01-09&Itemid=27

Дорошенко К.С., асп.,

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

ФИЛОСОФСКАЯ КОНЦЕПЦИЯ ЯЗЫКОВОЙ ИГРЫ В ТЕКСТАХ СБОРНИКА «ОБЫЧНЫЙ ЯЗЫК» МАРИАННЫ КИЯНОВСКОЙ

В статье рассматриваются примеры языковых игр Марианны Кияновской на звуковом, графическом, лексическом уровнях в контексте философских концепций

Ключевые слова: *языковая игра, аналитическая философия, постмодернизм, звуковая игра.*

Doroshenko K.S., Ph.D.,
Institute of Philology of Taras Shevchenko

PHILOSOPHICAL CONCEPT OF LANGUAGE GAMES IN THE TEXT BOOK “SIMPLE LANGUAGE”

BY MARIANNE KIYANOVSKA

The article investigates the examples of Marianna Kijanovska's language play on the audio, graphical, lexical levels in the light of philosophical concepts

Key words: *language play, analytic philosophy, postmodernism, sound play*

УДК 821.133.1.131 П. Модіано

Доценко Н. В., асист.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРМЕДІАЛЬНОГО КОДУ ПРОЗИ ПАТРИКА МОДІАНО

Стаття присвячена розгляду інтермедіальної взаємодії мистецтва літератури та кінематографу, а саме особливостям семіотичного аналізу художнього твору, де залучені ряди вербального та візуального порядку. У статті висвітлені основні риси кіномови та принципи її інтермедіальних сполучень з мовою природною. Особлива увага приділена механізмам оприявлення інтермедіального коду у романах Патріка Модіано та засобам їх репрезентації.

Ключові слова: *інтермедіальність, медіа, код, кіномова, дифузія.*

Виникнення новітніх мистецтв, таких як кінематограф, на порубіжні ІХХ-ХХ ст. докорінно змінило світоглядні парадигми людства. Новий принцип світосприйняття значною мірою позначився на художніх творах інших мистецтв, долучивши нові художні техніки до їх мистецького арсеналу. Особливого впливу зазнало мистецтво літератури, оскільки саме література найяскравіше репрезентує наявність міжмистецьких зв'язків (Ю. Лотман). Літературний текст потребує максимального залучення свідомості читача, що поєднує множину різних видів письма, як результат перетину різних культур (Р. Барт). Через залучення різних мовленнєвих структур відбувається процес художніх трансформацій, що характеризує літературний твір як сенситивний та художньо пластичний. Вплив кінематографічних технік на твори сучасної